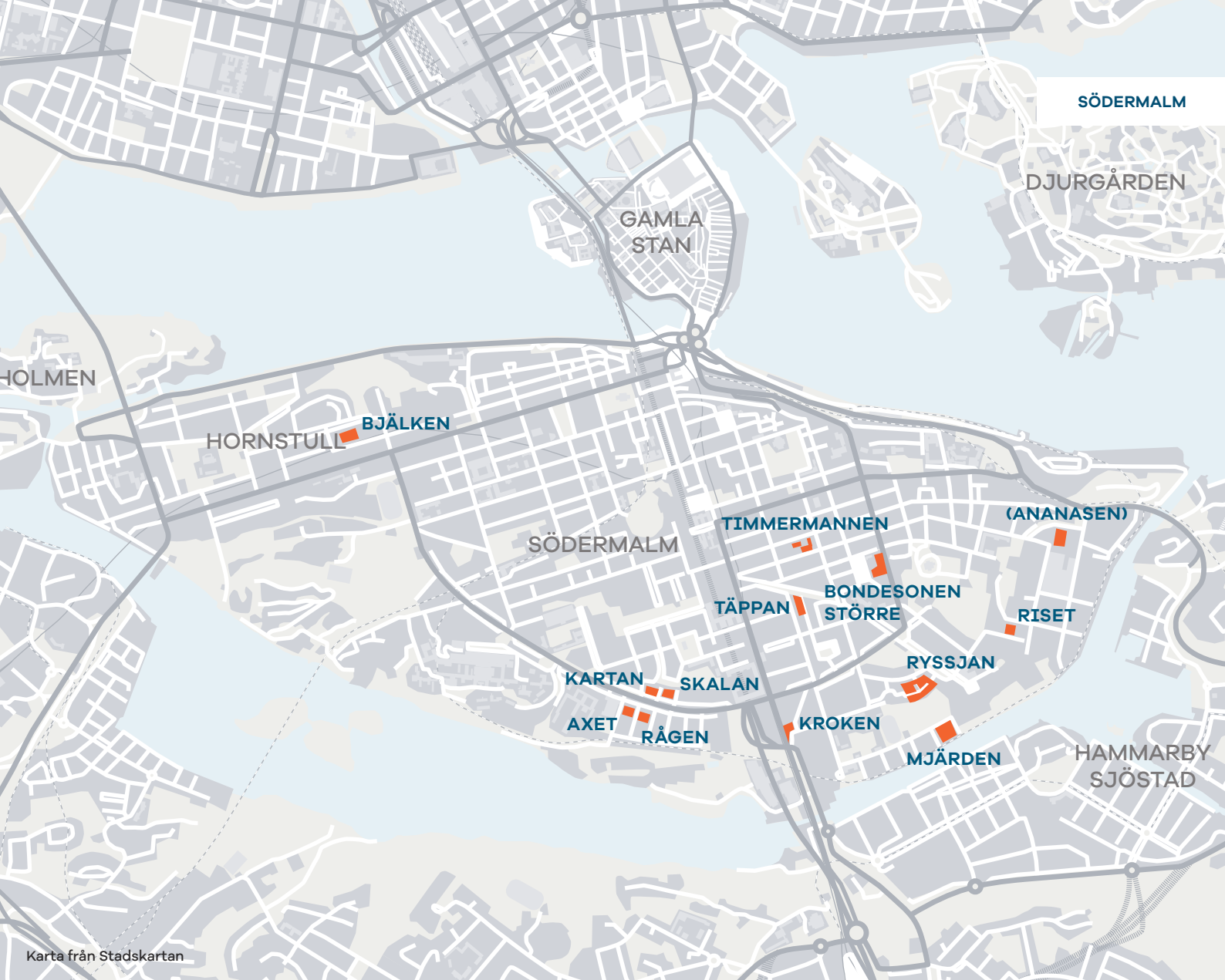

Karta från Stadskartan

Kvartersvandring på Södermalm

Lär känna Stockholms historia genom SKB:s huspärlor på Söders höjder. Promenaden tar dig från Zinkensdamm till Skanstull via parker, gator och kajer. SKB:s äldsta kvarter på Söder, Ryssjan, stod klart 1929 och ligger i det pittoreska Blecktornskvarteren. Det yngsta, kvarteret Mjärden, ligger i söderläge vid Hammarbyhamnen, och uppfördes 1993–94. Och nu byggs ännu ett kvarter: Ananassen i Barnängsområdet som står klart 2025.

Följer du ordningen som kvarteren presenteras här blir promenaden nästan upp emot 10 km. Så ta på dig bästa promenadskorna!

Text: Elisabeth Krogh och Anders Falkirk

Stockholms Kooperativa
BOSTADSFÖRENING

Bjälken

Brännkyrkagatan 94–100

Byggnadsår: 1972–73

Arkitekt: Georg Varhelyi

Arkitektur: stram men ändå livfull 1970-talsbyggnad

Antal lägenheter: 78

Lägenhetsstorlekar: 18 st 1 r.o.k., 12 st 2 r.o.k.,
34 st 3 r.o.k., 11 st 4 r.o.k. och 34 st 5 r.o.k.

Det finns ett svärfångat lugn över Zinkensdamm, trots att två av Söders längsta gator, Ringvägen och Hornsgatan, möts här. Kanske beror det på att platsen är öppen och det är nära till både idrottsplats och grönområden. Platsen är uppkallad efter köpmannen Frantz Zincks malmgård och de karpdammar han drev på 1600-talet. Gården revs så sent som 1934.

Strax intill T-banestationen ligger Brännkyrkagatan. Här ligger SKB:s kvarter Bjälken, en stram men ändå livfull 1970-talsbyggnad. Kraftigt betongfundament, ljusa affärslokaler och en stor grön innergård. Ungerska arkitekten Georg Varhelyi, som bland annat ritade hotell Malmen vid Medborgarplatsen, står bakom fastigheten.

Kvarteret byggdes på 70-talet, under de så kallade rekordåren då många nya hus byggdes i det så kallade miljonprogrammet. Samtidigt försvann många bostäder. I slutet av 60-talet revs cirka 8 500 omoderna lägenheter varje år i Sverige.

Det gällde även i Stockholm. Här ansågs många fastigheter vara bortom räddning. Bjälken är en sanerad del av det stora kvarteret vid Brännkyrkagatan, tidigare Stora Bastugatan.

Rågen och Axet

Ringvägen 76–78 respektive Ringvägen 72–74

Byggnadsår: 1938–39 (ombyggnadsår 1992–94)

Arkitekt: Edvin Engström

Arkitektur: lamellhus i funktistil

Antal lägenheter: 116

Lägenhetsstorlekar: 48 st 1 r.o.k., 48 st 2 r.o.k. och
20 st 3 r.o.k.

Beskrivningen av Rågen och Axet hittar du under Kartan och Skalan.

Kartan och Skalan

Råggatan 1–3 och Havregatan 2–4

Råggatan 2–4

Byggnadsår: 1931–33 (ombyggnadsår 1988–90)

Arkitekt: Edvin Engström

Arkitektur: lamellhus med gavlar med klassicistiska drag

Antal lägenheter: 204

Lägenhetsstorlekar: 164 st 1 r.o.k., 33 st 2 r.o.k.,
6 st 3 r.o.k. och 1 st 4 r.o.k.

Titta er runt! Som resten av Södermalm är Eriksdalsområdet späckat med modern Stockholmshistoria, från tiden då lantliga och fattiga miljöer skulle byggas bort. Här finns Eriksdalsbadet som skapades på 1920-talet ur Årsta vattenledningsverk, den k-märkta Eriksdalshallen från 1937 och det gigantiska Södersjukhuset som stod klart under krigsåret 1944. Det blev då Nordens största sjukhus.

Här hittar ni också fyra SKB-byggnader från 1930-talet med ljusa ideal. På ena sidan Ringvägen ligger kvarteren Kartan och Skalan, som omfattar tre lamellhus, sex våningar höga med ståtliga gavlar med klassicistiska drag. Mellan två av husen ligger en stor och grönskande gård.

Nästan mittemot ligger de något senare byggda Rågen och Axet. De är mer renodlade funkishus med raka linjer och större fönster som gav ljusare lägenheter. De utrustades för övrigt med en nymodighet: kylskåp. Det kallades då "kökets kassaskåp". Lägenheterna fick arbetskök med utanförliggande matrum.

En liten detalj: Vid Eriksdalslunden finns en kulturmärkt reklamskylt för British Petroleum (BP). Skylten är i mosaik och en rest av bensinstationen som låg här 1954–2000.

Täppan

Östgötagatan 61–63

Byggnadsår: 1982–83

Arkitekt: Lars Bryde Arkitektkontor AB

Arkitektur: hästskeformat med loftgångar och terrasserad gård

Antal lägenheter: 50

Lägenhetsstorlekar: 17 st 2 r.o.k., 14 st 3 r.o.k., 18 st 4 r.o.k. och 1 st 5 r.o.k.

Katarina Bangata är Stockholms enda riktiga allé, ett grönt och välgörande stråk i annars rätt tätbebyggda kvarter. Här vill man verkligen flanera under lönnarna. Men det kan vara kul att veta att Katarina Bangata är sprunget ur ett misslyckat infrastrukturprojekt. Den var först tänkt som järnvägssträcka från Södra Station till Hammarbyhamnen.

Där Östgötagatan korsar allén hittar ni hästskeformade SKB-kvarteret Täppan, byggt på 80-talet. Medinflytande var centralt vid projekteringen av Täppan. Rivningsvägen i innerstan var över och de SKB-medlemmar som ville bo här skulle få säga sitt om utförandet. Täppan fick loftgångar och en rikt planterad, terrasserad gård med en bevarad alm. Allt mycket mysigt och inbjudande.

Lite kurios: I kvarteret fanns tidigare Bjurholms Bryggeri som var berömt för sin porter och pale ale. Byggnaderna revs på 1900-talet, men bryggeriet lever kvar i namnen Bjurholmsgatan och Bjurholmsplan.

Foto: baraBild.se

Timmermannen 10, 14 och 26

Bondegatan 15

Bondegatan 17 och 17 A

Åsögatan 138

Byggnadsår: 1883 och 1981 (ombyggnadsår
Timmermannen 10: 1982–83)

Arkitekt: Sven-Erik Martinsson Arkitektkontor
(Timmermannen 14) respektive Lars Bryde
Arkitektkontor AB (Timmermannen 10 och 26)

Antal lägenheter: 58

Lägenhetsstorlekar: 22 st 2 r.o.k., 1 st 2 r.o.kv.,
21 st 3 r.o.k. och 14 st 4 r.o.k.

Bondegatan och dess granngator har alltid varit en livliga. Förr med bagerier, florister, auktioner och hästförsäljning. Här hyrdes även lägenheter och enstaka rum ut och på Bondegatan 16 kunde ett "kacherat fruntimmer" gömma sig innan hon skulle föda barn i lönndom efter en "olaglig förbindelse".

Idag sjuder gatorna av en annan livlighet. Här ligger trendiga livsstilsbutiker, kaféer och restauranger. Hela området är nog Södermalms mest gentrifierade stadsdel och lockar till sig unga turister från hela världen. Sofo, South of Folkungagatan, som det ett tag kallades.

Mitt i all denna trendighet ligger tre lite anonyma SKB-kvarter: Timmermannen 10, 14 och 16. Kvarternsnamnet omnämns redan på 1650-talet, och kommer från de yrkesverksamma timmermän som bodde i området. Timmermannen 14 har fem våningar och byggdes på 1880-talet i ren, sparsmakad nyklassicistisk stil. SKB förvärvade huset 1977. De två andra fastigheterna byggdes 100 år senare, och är så kallade infillhus. De skulle läka rivningsår i gatubilden.

Fasaderna är lite oansenliga, men det finns en annan rikedom bakom dem. Tillsammans har de tre kvarteren bidragit till en stor och sammanhängande, levande gårdsmiljö med dagis och balkongliv.

Bondeson Större

Renstiernas gata 36–40
Nytorget 11 och 1 (daghem)

Byggnadsår: 1989–90

Arkitekt: Åsberg & Buchmann Arkitekter och Lars Bryde Arkitektkontor AB

Arkitektur: tre hus i olika stilar med utseende och material som smälter in i de intilliggande kulturhistoriska kvarteren intill

Antal lägenheter: 43

Lägenhetsstorlekar: 1 st 1 r.o.k., 12 st 2 r.o.k., 17 st 3 r.o.k., 9 st 4 r.o.k. och 4 st 5 r.o.k.

I samma område ligger gulliga Nytorget, men ända in på början av 1900-talet räknades det och de omliggande kvarteren för en ogästvänlig utpost. Lantlig och glest bebyggt med barnarbete och textilindustrier, och många eldsvådor i träbyggnaderna.

Vid Nytorget och utmed Renstiernas gata ligger ett speciellt SKB-kvarter, Bondeson Större. Namnet syftar på alla de bönder som förr besökte Stockholm på marknadsdagar och sov över i området.

Kvarteret består av tre hus i olika stilar, i ett av dem finns ett daghem. De uppfördes 1988–90 och det var mycket viktigt att fastighetens utseende och material skulle rimma med de kulturhistoriska kvarteren som ligger intill. Döm själva. De flesta tycker nog att byggnaderna smälter in. Främst i dimensionerna som inte avviker från träkåkarna intill.

Lite kurios: Staden ansåg att Nytorget var en lämplig plats för att samla invånarna när kung Gustav III:s mördare, Jacob Anckarström, skulle pryglas. Sex dagar senare halshöggs han på galbacken i Hammarbyhöjden. Året var 1792.

Riset

Tengdahlsgatan 22

Byggnadsår: 1970–71

Arkitekt: Lars Bryde Arkitektkontor AB

Arkitektur: punkthus (i dåtidens media kallades det för Stockholms första postmodernistiska hus)

Antal lägenheter: 14

Lägenhetsstorlekar: 2 st 2 r.o.k. och 12 st 3 r.o.k.

Vid Vitabergsparkens ”baksida” ligger kvarteret Riset, ett litet blått punkthus som uppfördes i början på 1970-talet. I dåtidens media kallades det för Stockholms första postmodernistiska hus. Det var eluppvärmt och elräkningen delades solidariskt av de boende.

I kvarteret ligger även Faggens trädgård och vårdshus, vilka ofta besöktes av nationalskalden Bellman. I Fredmans Epistel n:o 55 sjunger han om vårdshuset och kugelbanan som låg i trädgården.

Faggen är namngiven efter trädgårdsmästaren Petter Fagge år 1702. Krogrörelsen startades av sonen, som drack ihjäl sig. Tomten ägdes av Danviks hospital och förvärvades av staden år 1932. Idag hyr privatpersoner och konstnärer in sig i fastigheterna.

En spännande detalj hos Riset: notera den ståtliga parklinden på gården. Linden är det enskilt mest värdefulla SKB-trädet i Stockholms innerstad. Värdet 340 000 kronor. Totalt är SKB:s träd i Stockholms innerstad värda cirka 27 miljoner kronor.

Ryssjan

Metargatan 16–36
Blecktornsstigen 18–26
Notvarpsgränd 1–3

Byggnadsår: 1927–29

Ombyggnadsår: 1974–75 (Metargatan 16–24),
1983–85 (Metargatan 26–36, Notvarpsgränd, Bleck-
tornsstigen)

Arkitekt: Edvin Engström med Sven Erik Lundqvist

Arkitektur: storgårdskvarter i nyklassicistisk stil

Antal lägenheter: 209

Lägenhetsstorlekar: 158 st 1 r.o.k., 44 st 2 r.o.k. och
7 st 3 r.o.k.

Blecktornskvarteren uppfördes på 1920-talet och är förklarade som riksintresse av Riksantikvarieämbetet. Det är lätt att förstå varför. Området är kuperat och här finns slingrande gator, trädgårdar och portvalv. De är trivsamt och behagligt att promenera här.

I början av 1920-talet var området gles befolkat och beboddes av arbetare vid slakterierna i Skanstull. På Metargatan finner ni SKB:s kvarter Ryssjan. Det är SKB:s första hus på Södermalm, och ett så kallat storgårdskvarter i samma nyklassicistiska stil som i SKB:s första kvarter i Vasastaden.

Hyran var cirka 40 procent lägre än privatvårdarnas och standarden hög med badrum, gasspisar och tvättstuga i källaren. Hit flyttade mest familjer och par och gårdarna fylldes av lekande barn.

Kooperationen var, då som nu, en viktig samhällsbärare och i grannskapet fanns tre Konsumbutiker. SKB och Konsumentföreningen bildades samma år, 1916. I bostadsområdet låg även köttaffär, fiskbutik, bageri, tobaksaffär och en skomakare.

En sak till: Namnet Blecktornet kommer för övrigt från "Blecktornet" där man förr blekte tyger till klädesfabriken Barnängens manufaktur.

Mjärden

Mjårdgränd 1–3
Tullgårdsgatan 24–36

Byggnadsår: 1993–94

Arkitekt: Åsberg & Buschmann Arkitekter AB

Arkitektur: tre hus om sju till åtta våningar med
översta våningen indragen

Antal lägenheter: 152

Lägenhetsstorlekar: 2 st 1 r.o.k., 29 st 2 r.o.k.,
15 st 2 r.o.kv., 68 st 3 r.o.k., 30 st 4 r.o.k. och 8 st 5 r.o.k.

Kvarteret Mjärden består av tre hus, sju till åtta våningar höga, med fin innergård. De vänder ansiktet mot solen och Hammarbyhamnen. Står ni på kajen så får ni verkligen använda er fantasi för att mana fram bilder av det forna hamnlivet med lyftkranar, bogserbåtar, lastfartyg, hamnsjäare och en rad småindustrier.

Hamnen var som livligast strax efter 2:a världskriget och hit kom varor från hela världen. En boende från närliggande SKB-kvarteret Ryssjan berättar: "… en lastbåt hade tappat en låda apelsiner nere i hamnen och alla barnen fick varsin apelsin, något som jag aldrig hade smakat tidigare".

Idag är det knappast några lastbåtar kvar och runt hamnen har ett modernt waterfront-område vuxit fram. Mest känt är Hammarby Sjöstad där SKB har två kvarter, men här finns även helt nybyggda bostadsområden i Fredriksdal, runt gamla Luma-fabriken och nedanför Henriksdalsberget.

Hela området kommer för övrigt kopplas samman med Stockholms tunnelbanenät. En ny tunnelbanelinje dras under vattnet, med uppgångar vid Vintertullstorget och just Luma på Hammarby Sjöstads-sidan. Linjens slutstation är Nacka centrum och beräknas vara klar år 2030.

Kroken

Bohusgatan 11–13
Götgatan 107 A–B

Byggnadsår: 1971–73

Arkitekt: Lars Bryde Arkitektkontor AB

Arkitektur: kraftfullt hus med strama linjer och roströd färg

Antal lägenheter: 57

Lägenhetsstorlekar: 5 st 1 r.o.k., 11 st 2 r.o.k., 30 st 3 r.o.k. och 11 st 4 r.o.k.

På Bohusgatan möter ni Skanstullsbron, den 27 våningar höga Folksamskrapan och SKB-kvarteret Kroken med sina glittrande reklamskyltar. På andra sidan Götgatan ligger Åhlénshuset från 1915, med sitt stora röda Å i tornpaviljongen. Tillsammans utgör de en mäktig stadsmarkör. Här börjar Stockholm.

Trafiken in till Skanstull har alltid varit intensiv. För hundra år sedan nåddes trafiktoppen på fredagarna. Då kom tvättbönderna med häst och vagn från Södertörn och lämnade soldoftande tvätt mot ett nytt lass smutskläder och lakan. Längre stannade Södertörnsbussarna i Skanstull, som var dåtidens stora trafikplats med t-bana, stadsbussar och stor kommers.

Kroken byggdes på 1970-talet, är ett kraftfullt hus med strama linjer, roströd färg och balkonger i söderläge. Namnet kommer från själva fiskeredskapet, precis som SKB:s Ryssjan och Mjården.

Lite kuriosas: På 1960-talet fanns världens största matautomat i Skanstull. Den var 30 meter lång och hade sammanlagt 1 515 fack. När affärstiderna blev fria på 1970-talet monterades automaten ned.

Byggs nu!

Ananasen

Barnängsgatan, Bondegatan, Emelies gata
och Hennings gata

Byggstart: 2023

Preliminär första inflyttning: början av 2025

Arkitekt: Brunnberg & Forshed Arkitektkontor

Antal lägenheter: 153

På östra Södermalm där SLs bussdepå tidigare låg bygger SKB kvarteret Ananasen med 153 lägenheter. Hela området ska inhysa 1 000 stockholmare. SKB-kvarteret Ananasen kommer delas upp vertikalt genom att varje trapphus har sin egen karaktär i färg och form. Kvarteret omges av Barnängsgatan och en ny förlängning av Bondegatan samt två nya gator; Emelies gata och Hennings gata. Gatunamnen i området är från personer i Per Anders Fogelströms roman Mina drömmars stad. De nya SKB-hyresgästerna flyttar in i början av 2025.

Husen i kvarteret Ananasen blir åtta till nio våningar höga med en våning under mark med garage, förråd, teknikutrymmen, skyddsrum med mera. Lägenheterna har varierande storlek från ett till sex rum och kök och nås från sju trapphus med entréportar av ek. Några studiölägenheter har egen entré och trappa mot gatan. Kvarterslokalen ligger på markplan och vetter in mot gården. Bastu med relax finns högst upp i ett av husen. På bottenvåningen finns kommersiella lokaler i kvartereshörnen.

Hörnet Bondegatan

Emelies gata